

Euskal Herriko Ahotsak  
ahotsak.com

*Jesus Arkotxa Mendiluze*

*Bermeo,  
Bizkaia  
(1922-2016)*

Aurkibidea



## Biografia



1922. urtean jaio zen [Andra Maria kalean](#). Aita Donostian jaioetako arotza zen, eta bere ama bere aitaren familiak uritik ekarritako umea; hori dela-eta bere gurasoak Bermeon neba-arreba bezala hazitakoak izan ziren. Hiru neba-arrebatatik zaharrena izan zen Jesus. Bermeoko etxe eta familia desberdinetan hazi zen, aita Ameriketara eta ama Bilbon izan zituelako. Umetan "Hermano"en eskolan eta eskola publikoan ibili zen. Hamahiru urterekin aitaren enpresan, hasi zen beharrean, 'Astilleros de Arrien y compañía'n, gerora 'Astilleros de Arkotxa' eta 'Astilleros Jesus Arkotxa' izango zena, eta bertan erretiratu zen ontziolako arotz hau. 16 urte bete orduko San Andres batailoira joan zen boteak eta trintxerak egiten eta sukaldari bezala: Miravallesen, Otxandion, Markinan... 16 urte bete zituen egunean preso hartu zuten eta 3 hilabetez egon zen kartzelan. Bermeoko [Juanita Zulueta](#)rekin ezkondu zen. Elkarrizketa bere emaztearekin eta [honen ahizpa](#)rekin batera egin zitzaion.

## Zintak

### BRM-031

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2010-12-01
- **Iraupena:** 68 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin

### BRM-032

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak

- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2010-12-01
- **Iraupena:** 71 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

### BRM-038

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2010-12-13
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiolea, Nerea

### BRM-039

- **Proiektua:** Bermeoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2010-12-14
- **Iraupena:** 24 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

## Pasarteak

### 1. Gurasoak "neba-arrebak" ziren

- **Erref:** BRM-031/003
- **Iraupena:** 0:00:48. **Hasi:** 00:03:12. **Bukatu:** 00:04:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

#### Laburpena:

Bere gurasoak etxe berekoak ziren, bere aitaren gurasoek bere ama uritik ekarri zuten, adoptatu. Neba-arreba moduan hazitakoak ziren, beraz.

### 2. "Astilleros Arkotxa"

- **Erref:** BRM-031/007
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:06:11. **Bukatu:** 00:07:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

#### Laburpena:

Soldadutzatik bueltatu zenean, aitaren tailer berrian, "Astilleros Arkotxa"n, hasi zen lanean. Artzan izan zuten ontziola.

### 3. 15 urterekin gerrara

- **Erref:** BRM-031/008
- **Iraupena:** 0:04:27. **Hasi:** 00:07:28. **Bukatu:** 00:11:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

**Laburpena:**

16 urte bete orduko, San Andres batailoira joan zen boteak eta trintxerak egitera eta sukaldari lanetan aritzera.

**4. 16 urterekin preso**

- **Erref:** BRM-031/009
- **Iraupena:** 0:04:23. **Hasi:** 00:11:55. **Bukatu:** 00:16:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

**Laburpena:**

<p>Bere kuadrillakoak ebakutatuta joan ziren Frantziarantz; baina bera etxean gelditu zen, hagina kenduta minez zegoelako. Elantxobera heldu orduko, harrapatu eta preso hartu zituzten. Galdeketan Jesusen izena aipatu zuten, eta bera ere atxilotu egin zuten 16 urte bete zituen egun berean. Sei urteko kartzela-zigorra ezarri zioten, baina hiru hilabeteko kondena baino ez zuen bete Bilboko komandantzian. Hiru solairutan banatuta egon zen komandantzia.</p>

**5. Aita Ameriketara eta ama inude**

- **Erref:** BRM-031/011
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:16:53. **Bukatu:** 00:19:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

**Laburpena:**

<p>Ontzioletan krisia egon zen sasoiari, bere aita Ameriketara joan zen lanean. Jesusek sei urte zituen eta bere ama inude joan zenez, Bermeoko familia desberdinekin bizi zen. Familia batekin oso txarto egon zen, beste batean, oster, gustura.</p>

**6. Etxe batean eta bestea bizitzen, aita eta ama etxera itzuli arte**

- **Erref:** BRM-031/012
- **Iraupena:** 0:03:29. **Hasi:** 00:19:09. **Bukatu:** 00:22:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

**Laburpena:**

Mutikoa zelarik astora igo eta erori egin zen. Dena markatuta geratu zen. Osabarekin izandako gorabeherak. Bere buruaz beste egin zuen bera zegoen etxeko batek eta beste etxe batera aldatu zen bizitzera, Ormazatarrenera.

Halako batean, aita itzuli zen Ameriketatik eta ama Bilbotik inudetzatik, eta harrezkero ondo bizi izan ziren herrian. Eskolara hasi zen joaten, Hermanoetara hasieran.

## 7. Ama umezurtzaren istorioa

- **Erref:** BRM-031/015
- **Iraupena:** 0:00:48. **Hasi:** 00:24:52. **Bukatu:** 00:25:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Familia eredu desberdinak

### Laburpena:

<p>Ama urikoa zuen. Kontatzen zuenez, jo zitzaizkionean bila umezurztegira, "aldeanie" ikusi zuenean, ihes egin zuela. Baina amamari neskatila hura gustatu, eta ekarri zuen Bermeora.</p>

## 8. Bakailao-olioaz eta taloaz neska ederrak hazi ziren

- **Erref:** BRM-031/030
- **Iraupena:** 0:02:27. **Hasi:** 00:50:23. **Bukatu:** 00:52:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

### Laburpena:

<p>Indaba gorria azaz eta urdaiaz izaten zen eguneroko jatordua. Jesusek dio bere amaren Muruetako baserrian txerrikia ez zela sekula falta. Bermeora etortzen ziren saltzera. Txerriki ugari jandakoa de Jesus bere gazte denboran. Gogoan dute amak nola ematen zien "Aceite de h&iacute;gado de bacala0". Indabak eta taloa ere sarri jaten zuten. Neska ederrak hasi ziren; beren ahizpak, osterak, ez, "mikoak" zirelako.</p>

## 9. 16 urtegaz gerrara borrokan

- **Erref:** BRM-038/002
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:00:07. **Bukatu:** 00:04:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

### Laburpena:

16 urtegaz joan zen gerrara. Hori ez zen oso ohikoa, ez baitzegokion adinez. Bera ontziola bateko semea zen eta beste batzuei laguntzen joan zen arotz lanak egitera; hortik, laguntzera joan eta militarizatu ostean, borrokan bukatu zuen.

## 10. Markina eta Otxandioko fronteetan

- **Erref:** BRM-038/003
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:04:35. **Bukatu:** 00:07:10

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### **Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

#### **Laburpena:**

16 urte zituela, gerra garaian, arotz lanetan ontzi batzuk egiten laguntzen joan eta gero Balmasedako kuartelean bukatu zuen. Handik Markinara joan ziren. Faxistak Kalamua mendian zeuden eta handik "gailera" eman ziotela dio eta ez zutela zer eginik. Azkenean, Otxandiora joan ziren. Otxandion ere eraso handiak ezagutu zituen.

### **11. Emaztearen senideak frontearen beste aldean**

- **Erref:** BRM-038/004
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:07:10. **Bukatu:** 00:08:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### **Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

#### **Laburpena:**

<p>Bere emazteak familia du Logro&ntilde;on. Behin, Gerra Zibilari buruz berbetan, bertako senide batzuk Otxandioko frontean ere egon zirela jakin zuen; haiek, ordea, faxisten aldean egon ziren. Otxandioko frontean gauean izaten ziren eraso handienak. Txahal bat balkoia batean eskegita ikusi zuen eta bere emaztearen senideek, beste aldetik zebiltzanak, ere ikusi zuten.</p>

### **12. Otxandiotik Bermeora Bilbo aldera joateko ebakuatuta**

- **Erref:** BRM-038/005
- **Iraupena:** 0:02:54. **Hasi:** 00:08:39. **Bukatu:** 00:11:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### **Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

#### **Laburpena:**

Gerran Otxandioko borroka bizi ostean, etxera bueltatu zen. Jesusek ez zuen gerra aritzeko adinik eta ezin izan zuten derrigortu. Bermeora etorri eta ebakuazioa etorri zen. Bilbora aldera joan ziren orduan babes bila aitagaz batera. Ama eta bi arrebak etxean geratu ziren. Portugaletera heldu ziren itsasontzi batean eta ontzian bertan gelditzeko esan zien arrantzale bezala.

### **13. Itsasoan ebakuatuta jasandako erasoak**

- **Erref:** BRM-038/006
- **Iraupena:** 0:03:54. **Hasi:** 00:11:33. **Bukatu:** 00:15:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

#### **Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Itsasoa » Arrantzako administrazioa eta legeak

**Laburpena:**

Gerra Zibilean aitagaz batera joan zen ebakutatuta ontzi batean. Arrantzale bezala egoteko esan zien, baina Jesusek ez zuen horretarako baimenik eta Bilboko komandantziara joan zen paperak egitera. Bertan ere bonben erasoak izan zituzten eta ontzia metrailaz beteta izan zuten. Orduan bizi izandakoak kontatzen ditu. Azkenean Santanderrera joan behar izan zuten.

**14. Armirante Cerverarekin topatu eta etxera bueltatu behar**

- **Erref:** BRM-038/007
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:15:27. **Bukatu:** 00:18:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Arrantzako administrazioa eta legeak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

**Laburpena:**

Gerra Zibilean batetik bestera ebakutatuta ibili ostean, Santander aldera joan ziren. Bertan arrantzatzen zebiltzala, Espainiako armadako gerraontzia zen Almirante Cerverarekin topatu ziren. Bermeora joateko agindu zien eta ez zuten beste erremediorik izan. Bermeon karabineroek erregistratu egin zieten, baina ez zieten ezer topatu ordurako itsasora bota baitzituzten ezkutatu beharrekoak (ikurrina...).

**15. 16. urtebetetzean kartzelara**

- **Erref:** BRM-038/008
- **Iraupena:** 0:03:38. **Hasi:** 00:18:18. **Bukatu:** 00:21:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

**Laburpena:**

Bere lagun batzuk itsasontzi baten ezkutatuta Frantziara joan ziren gerra garaian. Bermeoko komandantzia parte eman eta beste ontzi bat beraien atzetik joan zen. Baina harrapatu orduko Elantxoben bajatu ziren bere lagunak. Hala ere, laster harrapatu zituzten. Jesusen etxera ere joan zen Guardia Zibila bere bila. Atxilotu, hamar egun Bermeon pasa eta kartzelara eroan zuten 16 urte bete zituen egun berean. Bermeoko kartzelan non zegoen azaltzen du. Hamalau bat lagun atxilotu zituzten.

**16. Gerra-kontseiluak epaitua**

- **Erref:** BRM-038/009
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:21:56. **Bukatu:** 00:24:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

**Laburpena:**

16 urte bete zituen egunean kartzelara sartu zuten beste 14 lagungaz batera.

Bera eskolapioen kartzelara eroan zuten. Gerra-kontseiluak epaitu zutenean egindako galderak eta bertako azalpenak aipatzen ditu. Sei urte eta egun bateko zigorra ezarri arren, hiru hilabeteren ostean aske utzi eta etxera bueltatu zen.

## 17. Kartzelako egoera

- **Erref:** BRM-038/010
- **Iraupena:** 0:00:41. **Hasi:** 00:24:28. **Bukatu:** 00:25:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

### Laburpena:

Kartzelan igarotako denboraldia ez ei zen oso gogorra izan, nahiz eta hango jateko ez izan etxekoarekin konparagarria.

## 18. Kartzelatik kanposantura

- **Erref:** BRM-038/012
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:25:33. **Bukatu:** 00:26:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

### Laburpena:

Kartzelan zegoela, Derioko kanposantura eroan eta hildakoak bazirela entzuten zuten.

## 19. Trintxerak zelan egin

- **Erref:** BRM-038/014
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:26:59. **Bukatu:** 00:29:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

### Laburpena:

Gerran trintxerak egiten ibili ziren, baina bera sukaldeaz arduratzen zen. Trintxerak zelan egiten zituzten azaltzen du. Zapadoreen San Andres batailoian ibili zen.

## 20. Kartzelan bisita gutxi

- **Erref:** BRM-038/016
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:31:13. **Bukatu:** 00:33:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

**Laburpena:**

Kartzelan zegoela bisita gutxi izan zituen. Behin soldadu zegoen lagun bat joan zitzaion bisitan. Kartak, ostera, bai jasotzen zituzten; aita arduratzen zen idazteaz. Kartzelak hiru solairu zituen, zigorraren arabera sailkatuta. Bermeotar asko batu ziren bertan.

**21. Familiako ontziolaren hasiera**

- **Erref:** BRM-038/021
- **Iraupena:** 0:03:03. **Hasi:** 00:42:21. **Bukatu:** 00:45:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

Bere aita ontziola bateko jabea izan zen beste batzuekin batera. Hasieran bost bazkide izan ziren eta gero banandu eta bakoitzak bere bidea egin zuen. Bere aitak bere tailerra zabaldu zuen. Elkarrizketa garaian oraindik martxan zegoen beraien ontziola, Jesus erretiratzerakoan saldu egin zuten-eta. Hasierako urteetako lana azaltzen du pasarte honetan, bera soldadutzan egon zeneko garaikoa.

**22. Moila zela-eta, ontziola bota eta berria egin behar**

- **Erref:** BRM-038/022
- **Iraupena:** 0:01:45. **Hasi:** 00:45:24. **Bukatu:** 00:47:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

Beraien ontziola ondoan moila egiten hasi zirenean, ontziola txarto zegoela esan eta eraikuntza dena bota beharra izan zuten. diru asko gastatu behar izan zuten.

**23. Ontziola eskuz aldatzeko baimenak**

- **Erref:** BRM-038/024
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:48:05. **Bukatu:** 00:51:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Arrantzako administrazioa eta legeak
- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

Aitaren ontziola bere izenean jartzeko, baimen berezi bat eskatu behar izan zuen gobernuan. Orduan ontziolari izen aldatu zioten: 'Astilleros Jesus Arkotxa'. Eraikuntza beraiena zen, baina lurraren erabileragatik Espainiako gobernuko itsas erakundeari errenta ordaindu behar izaten zioten. Erretiratzeakoan, ontziola saldu egin zuen. Bermeon hiru ontziola zeuden: Arrien, Muruaga eta beraiena.

## 24. Itsasontzi bat zelan egin

- **Erref:** BRM-038/026
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:51:23. **Bukatu:** 00:53:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

### Laburpena:

<p>Itsasontzi bat egiteko kontuan hartu behar diren ezaugarriak. Hasieran planoak egiteko Bilboko ingeniari batengana joaten ziren, Madrildik baimena lortu ahal izateko. Gero beraiek egiten zituzten planoak. Planoekin egurra markatzen zuten.</p>

## 25. Itsasontziak egiteko Kanpezuko egurra

- **Erref:** BRM-038/027
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:53:59. **Bukatu:** 00:56:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

### Laburpena:

Itsasontzien armazoa egiteko haritza behar zuten eta gila egiteko eukaliptoak. Kanpezutik (Araba) ekartzen zuten materiala. Haritza Frantziatik ere ekartzen zen. Aurreko kodasta egiteko ere bertako egurra erabiltzen zen. Taxia hartu eta bertara joaten ziren egurra aukeratzera eta bertan ebakitzen zituzten.

## 26. Ginea eta Suediako egurra

- **Erref:** BRM-038/028
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:56:22. **Bukatu:** 00:57:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

### Laburpena:

Itsasontziak egiteko egurrak ez dute aparteko tratamendurik behar. Armazoa zatika egin behar da, pieza bat bestearekin lotuz, josiz. Kanpoko forrorako Gineako egurra erabiltzen zuten, lehenago Suediako pinua erabiltzen zen. Kubiartan Suediako pinua, iparraldeko pinua, erabiltzen zuten.

## 27. Itsasontzia egiteko erremintak galbanizatuak

- **Erref:** BRM-038/029
- **Iraupena:** 0:01:57. **Hasi:** 00:57:40. **Bukatu:** 00:59:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

### Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

Galbanizatutako iltzeak eta torlojuak, "puntamasak"... ziren itsasontzi bat egiteko beharreko materiala. Galbanizatua izatea derrigorra zen uretan erdoil ez zitezen. Galafata estoparekin egiten zuten. Estopa Erandiotik ekartzen zuten.

**28. Margoa eta "black"a**

- **Erref:** BRM-038/030
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:59:37. **Bukatu:** 01:01:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

Itsasontzia margotzeko margo berezia erabili behar zen. Bilboko Julio Cano enpresatik ekartzen zuten. Pinturaz gain "blacka" (margo berezia) eman behar izaten zitzaion barrualdetik. "Black"aren garrantzia azaltzen du.

**29. Eskuz egitetik makina elektrikoetara**

- **Erref:** BRM-038/032
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 01:01:20. **Bukatu:** 01:02:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

**Gaia(k):**

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Ontzigintza

**Laburpena:**

<p>Ontzian erabiltzen diren erremintak ez dira askorik aldatu urteen poderioz: zerra, aizkora... Hala ere, geldi-geldika erreminta elektrikoak sartu ziren, lehenago dena egiten baitzen eskuz (ebaki, lisatu...)</p>

**Ahotsak.eus**-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.  
*2025-11-23*

**CC-by-sa | Ahotsak.eus**  
Badihardugu Euskara Elkartea  
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar  
943121775 - ahotsak@ahotsak.com